

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב הפץ בן אסתר זצ"ל

סבת התשפ"ה
מפטיר ויקרבו ימי יְדוּד (מלכים א ב)

פרשת ויחי

עלון פרפראות בפרשה וחיודשי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל

התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 85 פסוקים = גביע, מילה

בשנת 3336 לבריאת העולם, בעשרה בטבת, נבוכדנצר מלך בבל, הטיל מצור על ירושלים במטרה לכובשה. היה זה זמן קצר לאחר שהכריע את פרעה נכה מלך מצרים בקרב והוא ביקש להשלים את כיבוש המצור התיכון. המצור נמשך כשנתיים וחצי, בטי' בתמוז של שנת 3338 לבריאת העולם נפרצו חומות העיר. בתשעה באב של אותה שנה נחרב בית המקדש הראשון בירושלים, והיהודים הוגלו לבבל בעינויים אכזריים. זכר למאורע זה נקבע עשרה בטבת כיום צום – תענית ציבור. ואף שבימי הבית השני החל המצור בתאריך אחר, מכל מקום עיקר הצומות נתקנו על החורבן הראשון, שמכמה בחינות הוא חמור יותר, ועליו אנו צמים. וכיוון שכבר נקבע צום בעשרה בטבת, נצטרפו לעניינו של הצום עוד שני מאורעות מצערים שחלו סמוך לאותו יום: מיתת עזרא הסופר ונחמיה בן חכליה ב' חכליה ב' טבת, ותרגום התורה ליוונית בח' טבת. כיוון שלגזור שלושה ימי אבל רצופים זה בלתי אפשרי. צום זה הוא צום חמור ולכן אינו נדחה גם כשחל ביום שישי. הבית יוסף (או"ח תקק) הביא את דברי האבודרהם שעשרה בטבת הוא משונה משאר תעניות, שאם היה חל בשבת לא היו יכולים לדחותו ליום אחר, מפני שנאמר בו (יחזקאל כד, ב) **בַּעֲמֵם הַיּוֹם הַזֶּה** כמו ביום הכפורים.

כתב רבי חיים פלאג'י זצ"ל - תענית עשרה בטבת, מאת ה' היתה זאת לטובת ישראל דהוא זמן ירידת השמש ותחילת עלייתו, והתענית מגן על ישראל שלא תאוונה עליהם רעה, ומאהבת ה' את עמו עשה כן, הרב עמודי שמים דף ק"ע"א, ובכן אל תהי קלה בעיניך תענית זה, ומה גם דהיום קצר והזמן קר, ועל מורה צדק בעירו מוטל ליתן דעתו על מוכרי מיני מאכל ומוכרי יין, שלא ימכרו כלל ביום הזה וכן בשאר תעניות ציבור, וגם על מי שהוא חולה שלא יאכל בפרהסיא לעיני בני עמי. **ביום התענית טוב שיאמר כלשון הזה**, 'גלוי וידוע לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי, שהקרבתי לפניך חלבי ודמי והרתחתי אותם בחמימות חולשת גופי, יהי רצון מלפניך שיהא הריח העולה מפי בשעה זו כריח העולה מהקרבן באש המזבח ותראני כשם שהקשבת לתפילת רבי אלעזר אמן סלה! (מועד לכל חי סימן כט)

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה. (מז כח) פרש"י - למה פרשה זו סתומה? לפי שפינו שנתפטר יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. דבר אחר: שבקש לגלות את הקץ לבניו, ונסתם מפניו. (בבראשית רבה יז, א). **מה הטעם שרצונו יתברך הוא להסתיר את קץ גלותנו?** אלא לפי שחפץ בנו ה' שהיה אבלנו וצער גלותנו באחרית ימי הגלות כבימים הראשונים, עת שהגלה את יהודה, שלא יהיה נגרע הדבר. וכמאמר הנביא (ישעיה ס ב) **ושלמו ימי אבלך**, יען כי היגון והצער המה עיקריים לכפר על חטאתינו. לכך חייבה רצון חכמתו יתברך שלא לגלות את הקץ, כי לו ידענו זמנו, היה האבל וצער הגלות הולך ומתמעט אצלנו כל יום, וכל זמן שנתקרב אליו, היה מורגש מהשמחה, כפי רוב הגעת ימי הגאולה, עד שלא נרגיש בסוף ימי הגלות האחרונים מאומה מהיגון וצער הגלות. (הג"ר שמעון אגסי זצ"ל המכונה מהרש"א. הודפס במלאך הברית) מובא בזוה"ק שהטעם שזמן קץ הגלות נסתם מעם ישראל ולא נתנבאו הנביאים עליו – כדי שכאשר יבואו צרות על עם ישראל יחשבו שהנה בא הקץ והגאולה, שהרי **עת צרה היא לייעקב וממנה יושע** (ירמיה לז) וינחמו בצרתם. ואם היו יודעים הקץ – היו מתייאשים מהצרות שיבואו עליהם, משום שידעו שאין צרה זו הצרה האחרונה. לכן לא נראה לנביאים הקץ במראה שלם כדי שלא יצטרכו להודיע את הקץ. וכן בצרת מצרים לפי שאינה האחרונה מצרות עם ישראל ואין אחריה מיד גאולה, לכן נסתמו עיניהם ולבם של ישראל. (תפארת יהונתן) **נסתמו עיניהם לבם** גימטריא **אור הגאולה 257**. (אהבת ישראל) איתא בזהר חדש דגלות מצרים היה בעבור מכירת יוסף. לכאורה אם בעבור מכירת יוסף **לא נשתעבדו שבט לוי** דהוא ושמעון היו עיקר במכירתו של יוסף. ועוד **אמאי נשתעבדו שבט אפרים ומנשה ובנימין** דליתנהו במכירת יוסף.

זרע אברהם נתחייבו גזירת בין הבתרים [לברר ניצוצי הקדושה שנפלו מאדה"ר], ואח"כ נתחייבו השבטים על מכירת יוסף הם וזרעם. והקב"ה ברוב רחמיו ריחם עליהם שיהא גלות מצרים עולה לכאן ולכאן לקיים גזירת בין הבתרים ובשביל מכירת יוסף. בעבור יצחק אע"ה שנתן אות שי"ן ולקח אות צד"י נתכפרו רד"ו שנה של גלות ונשארו בשביל גזרת בין הבתרים [ק"י]. אמנם על מכירת יוסף חייבים גלות רד"ו שנה. לכן אף דמשום גזרת בין הבתרים הגיע זמנם בק"ץ שנה לכבוד יצחק אע"ה. לא יצאו דמשום מכירת יוסף חייבים רד"ו שנה לכן השלימו רד"ו שנה ומכללם הק"ץ של גזרת בין הבתרים ויצאו ברד"ו. ושבט לוי לגיון של מלך לא נשתעבדו בגזרת בין הבתרים ואהניא להו גם למכירת יוסף דהקדש מפקיע מידי שעבוד. ובנימין מנשה ואפרים נשתעבדו בגזרת בין הבתרים. ואם לא נעשה העגל היה חירות גמור כי כבר יצאו י"ח גזירת בין הבתרים. (חומת אנך – יחזקאל טז)

המלאך הגאול אתי מפל רע (מח טז) **אתי ר"ת תורה יראה אהבה**, שיהיה נקי מכל רע אלא ללמוד תורה ביראה ואהבה באמת לשמה, שלא יתערב בהם שום פניה ופסולת ח"ו. (אמרי חיים)

נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר. (מט כא) **נפתלי** אותיות 'תפלין'. על ידי מצוה זו זוכין לגאולה (מגלה עמוקות - וארא), וזהו **אילה** אותיות 'אליה'. ככתוב (מלאכי ג כג) **הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא. הנתן אמרי שפר** – **שפר** בגימטריא 'תפלין'. (580). מכאן רמז לבר המצוה שמניח תפלין, שנושא דרשה ונותן **אמרי שפר** לפני הקהל. (ויאמר אברהם)

בן פרת יוסף בן פרת עלי עין בנות צעדה עלי שור. (מט כב) פרש"י - ועוד דרשוהו לענין שלא ישלט בנרעו עין הרע; ואף כשברך מנשה ואפרים, ברכם פדגים, שאין עין הרע שולטת בהם (ברכות כ' א) וכ"כ רבינו בחיי - אל תקרי **עלי עין** אלא עולי עין שעולים עלי עין, זה זרעו של יוסף שאין עין הרע שולטת בהם. איתא בגמרא - כתיב 'והסיר ה' מן פל חלי', (דברים ז, ט), **אמר רב:** 'כל חוליו זו עין הרע. **רב לטעמיה** [לטעמו, לשיטתו], **שרב סליק לבי קברי** [הלך לבית הקברות]. **עבד מאי דעבד** [עשה מה שעשה] כדי לברר מה אירע לאנשים שמתו, פירש בערוך שנטע אילנות על הקברים והשביען שלא יוצאו פרח אלא אותן שנטועין על אותן שמתו בזמנן. (שטמ"ק בשם הרא"ש) **אמר:** **תשעין ותשעה** מאלה מתו **בעין רעה**, ורק **אחד בדרך ארץ**, כלומר, כדרך הטבע לגמרי (בב"מ זק) לכאורה קשה בני יוסף שלא שלטה עליהם עין הרע איך מתו, היה להם לחיות יותר מאחרים. אלא י"ל שמתו בדרך ארץ יותר מאחרים כשהקב"ה היה רוצה להמיתן היה שולח להם חלאים אחרים. (תוספות שם) **א"נ** - אלו הצ"ט המתים בעין הרע יש כמה וכמה שהגיע קיצם. ברם המתים לפני זמנם בעין הרע הם מועטים. ושבט יוסף בהגיע קיצם מתים כדרך כל הארץ בחלאים אחרים אך אינם מתים לפני זמנם בעין הרע דלא שלטא בהו. ואותו מעט שחיים שבט יוסף משאר שבטים אינו ניכר כל כך. **ס"מ** גימטריא **עין** עם הכולל ועל ידו מתים, ואחד בנשיקה הצדיק אשר אינו שולט עליו.

(פתח עינים בשם האר"י זצ"ל)

מקורות / חידושי *

- א. מכאן יש להביא ראיה לדעת היש אומרים שהביא הרמ"א (יו"ד שמא ס"ה) שאף אונן אסור בתגלחת. (פנים יפות)
- ב. כתב רבינו בחיי - וע"ד הקבלה יש בברכה הזאת רמז לכלל עשר ספירות. כי הא-להים הגדולה והגבורה, מקבלים מלמעלה, וקראם אברהם ויצחק כי לפי הפשט היה ראוי הכתוב שיאמר 'הא-להים אשר התהלכו לפניו אברהם ויצחק', אבל אמר 'הא-להים אשר התהלכו לפניו אברהם ויצחק', וזהו (בראשית לה) **פִּי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים**. ואמר אח"כ **הָאֱלֹהִים הָרַעָה אֹתִי**, הוא אביר יעקב, וזהו שכתוב (תהלים פ) **רַעָה יִשְׂרָאֵל הָאֲזִינָה נִהַג פְּצָאן יוֹסֵף**. ולשון רועה מלשון ריע כי במדה ההיא יש בה שלום ורעות. ואחר כן חתם דבריו באחרונה, שקרא **הַמְּלֵאךְ הַגָּאֵל**, ואמר **בְּקֶרֶב הָאָרֶץ כְּלִשׁוֹן פִּי שָׁמִי בְּקֶרְבוֹ**. וצריך אתה לדעת כי אילו התחיל יעקב תפלתו מן המלאך היה בזה קצוץ נטיעות, אבל התחיל במלת **הָאֱלֹהִים** שהם המידות המקבלות מן העליון, וסיים במלאך הגואל לחתום תפלתו בו ואז ייחד את הכל יחוד שלם. ואם תשכיל היטב תמצא הברכה הזאת שברך את הנערים בכאן, הנה היא כדמיון הברכה שברך את יוסף למטה הוא שאמר (בראשית מט) **מִיָּדִי אָבִיר יַעֲקֹב מִשֵּׁם רַעָה אָבִן יִשְׂרָאֵל**. כי לשון ידי הוא שתי ידות שבכסא שלמה, הגדולה והגבורה שכנגדם הזכיר כאן אברהם ויצחק, **אָבִיר יַעֲקֹב** הוא תפארת ישראל. ולא תמצא בכל התורה כלה אביר אברהם ולא אביר יצחק אלא אביר יעקב, וזהו שכתוב (תהלים קלב) **נִדְרַ לְאָבִיר יַעֲקֹב**, ואנו אומרים בתפלה ענגנו אביר יעקב, והכונה על תפארת ישראל, ועל כן לא תמצא הלשון הזה רק ביעקב אביר יעקב, או אביר ישראל שהוא יעקב. וכנגדו הזכיר כאן **הָאֱלֹהִים הָרַעָה אֹתִי**, מִשֵּׁם רַעָה אָבִן יִשְׂרָאֵל. ביאורו שמשם, מיד אביר יעקב שהוא תפארת ישראל מקבל כח ואצילות אבן ישראל היא כנסת ישראל, והיא האבן הראשה החותמת, ולשון אבן שהוא בבנין משלים הכל, כנגדו הזכיר בכאן המלאך הגואל אותי.
- ד. וכ"כ החזקוני – לא שהיה רואה שיוכל להכיר ולהבחין צורתם, שהרי כתוב **וַיַּעֲיֵן יִשְׂרָאֵל פְּבֹדוֹ מִזְקֵן**, ומה שכתוב **וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף**, רואה ואינו רואה. אבל את יוסף הכיר לקולו, שהיה מדבר עמו. (החזקוני) ורבי אברהם סבע זצ"ל כתב - **לֹא יוֹכֵל לְרֹאוֹת** כלומר לא יוכל לראותם בטוב עין בעין, כדי שתחול הברכה עליהם. ולכן **וַיִּשְׁקָ לָהֶם נִחְבָּק לָהֶם** כדי להדביק מחשבתו בהם ולברכם. (צירור המור) כדי שתדבק נפשו בהם ותחול עליהם ברכתו. (ספורנו)
- ז. **אִם עַם רַב אֲתָהּ, עֲלֶה לָּךְ הַיַּעֲרָה אָמַר לְהוֹ, לְכוּ וְהִתְבַּאֵר עֲצֻמְכֶם בַּיַּעֲרִים, שְׁלֵא תִשְׁלוֹט בְּכֶם עֵין רַע**. יש לפרש **עֲלֶה** מלשון עולי עין דמיית לקמן ופי' רש"י פרק מי שמתו מלשון סילוק שתסלק עין רע ממך כשתחבא ביער שהוא מקום מחבא ואתיות היע"ר לסימן נוטריקון היע"ר יסלק עין רע וא"ל אגן מזרעא דיוסף כו' הוא ממה שאמרו לא ימצא לנו החר כלומר כי אף בהר שהוא מקום מגולה לא ימצא לנו עין רע להזיק דכתיב **בֶּן פְּרִת יוֹסֵף**. (חידושי אגדות בב"ב קיח.)
- ח. **מִתֵּר לֹא לְאֲדָם לְשִׁנוֹת בְּדָבָר הַשְּׁלוֹם**, שְׁנַאָמַר: (בראשית נ, טז) **אָבִיךָ צְנֹה**. מספר 'שקרא' [600] עולה מספר 'דרך שלום' [600] ללמד אם הוא דרך שלום מותר לומר שקר. והרב עיון יעקב הקשה למה לא יליף מן פסוק **וְאֲחִיו מֵת** (בראשית מד, כ) שכתב רש"י מפני היראה הוציאו דבר שקר עיין שם. ותירץ **בְּנֵי יִדִידִי** כבוד הרב יעקב נר"ו דהתם אין זה נקרא שינוי דיש לומר כיון דנמכר למצרים אשר משם אין יציאה לעבד, חשיב כמו מת ואין זה שינוי עד כאן דבריו נר"ו. ועוד נראה לי דכתיב (תהלים לא, יג) **וַיִּשְׁפָּתֵי פִּמֵת מִלֵּב**, ונמצא הנשכח לגמרי גם כן נקרא מת. ועוד דלשון מיתה נקרא גם על אדם חי שירד ממעלתו כדאיתא באדרא על **נִימָת** דכתיב בפרשת **וְאֵלֶּה הַמִּלְכִּים** (בראשית לו, לא). (בן יהוידע – בימות סה:)
- ואין להקשות דא"כ למה היה נחשד בעיני אחיו, די"ל דלאחר מיתת אביו נעשה חשוד ע"י שלא זימנן לסעודה או ע"י שהציץ בבור והוא לש"ש נתכוין והם חשבו לו **וַיִּשְׁטַמְנוּ** כמפורש בב"ר והכי מסתבר שלא חשדוהו אלא עד אחר מיתת אביהם דאל"כ אמאי לא בקשו מאביהם שיצוהו לפני מותו ולא הוצרכו אז לשנות. ועוד נראה לפי תלמודינו דהמקרא מוכיח כן מדכתיב **וַיֵּרָאוּ אֶתִּי יוֹסֵף פִּי מֵת אָבִיָּהֶם וַיֵּאמְרוּ לוֹ וַיִּשְׁטַמְנוּ גו' וַיִּצְוּ אֶל יוֹסֵף דַּמְשַׁע מִפְּנֵי חֲשֵׁשׁ הַשְּׁטִימָה** א"ל כן שצוה ולא שצוה לפי האמת. (חידושי אגדות שם)
- ואע"ג דיוסף הצדיק מחל להם ופייסם**. עם כל זה מה שחטאו לה' במכירת יוסף שפגמו ח"ו ביסוד עליון נשאר וגם מה שגרמו צער ליעקב אע"ה אע"ג שגם הוא מסתמא מחל להם חלק גבוה נשאר ומשו"ה אמרו בז"ח שהיה שעבוד מצרים ואחרי צאתם מידת הדין קטרגה שיחזרו בגלות שבע על חטאתם והקב"ה נתן להם השבת דהוא צדיקא שביעאה אחיד ונסלח להם. (מראית העין שם)
- ט. כתב רבינו אפרים – קבלה מפ ר' אליעזר בן ר' יהודה זצק"ל שסכנה לישק את המת, לפי שכשהוא מנשקו המת מחבכו ומוליכו לבית עולמו, חוץ מן אב ואם, וכל אדם הנושק לבנו לאחר מותו בידוע שכל בניו ימותו לו בחייו, לכך היה יכול יוסף לישק את אביו, ועוד שהרי יעקב אבינו לא מת כדאיתא בפ"ק דתענית.
- י. **פְּרֹאֲבוֹן וְשִׁמְעוֹן יָהִיוּ לִי** - כמו שיעקב קנה הבכורה ע"פ דין, כן מקנה יעקב בכורתו ליוסף לקנות פי שנים בעבור הטורח להתעסק בקבורתו. (פענח רוא – רוא דמאיר)
- כ. **הַמְּלֵאךְ הַגָּאֵל אֹתִי מִכָּל רָע בְּרַחֵם אֶת הַנְּעָרִים** – פירוש אפילו את המנוערים מן המצוות, כמו שדרשו חז"ל (סוטה מו): **בְּנַעֲרִים דְּאִלְיִשַׁע**. (דמשק אליעזר).
- ל. **לִישׁוֹעַתְךָ קוִיִּתִּי וְ-הִנֵּה** – תיבות אלו מתחסרות והולכות, **ישׁוֹעַתְךָ ו' אותיות, קוִיִּתִּי ה' אותיות, וְ-הִנֵּה ד' אותיות**, ראה שמשון שכוחו מתגבר והולך וכאשר גולח סר כוחו עד שנקרו פלשתים את עיניו, ופסוק זה טוב לאמרם כנגד המזיקין. (רבינו אפרים)
- מ. **שָׁכַם אַחַד עַל אַחִיךָ**. על דרך הפשט יאמר כבר נתתי לך בארץ ההיא החלק האחד אשר בידי לתת, הוא חלק הבכורה שתהיה בו יתר על אחיך, לפי שלקחתי אותו מיד האמורי בחרבי ובקשתי. וחלק הבכורה הזה הוא מה שברכו שיהיו בניו נעשים שני שבטים בגדלים ובחנוכת הנשיאים. ועוד יכלול חלק אחר והוא החלק אשר יש לו בארץ, כי אין בידו שיתן רק חלק אחד בלבד, כי אי אפשר לו שיגזול מאחד מבניו, אבל חלק הבכורה נתן לו שהיה בידו ליתנו למי שירצה מבניו. (ר' בחיי)
- ק. כתב רבינו בחיי - והנה אחיו בקשו ממנו מחילה, ולא באר הכתוב שמחל להם, וכבר בארו רז"ל שכל מי שחטא לחברו ועשה תשובה אינו נמחל לעולם עד שירצה את חברו, ואע"פ שהזכיר הכתוב **וַיִּנְחַם אוֹתָם וַיְדַבֵּר עַל לִבָּם** שנראה בזה שהיה להם רצוי מיוסף, מכל מקום לא ראינו שיזכיר הכתוב מחילה ביוסף ולא שיודה להם שישא פשעם וחטאתם, ואם כן מתו בענשם בלא מחילת יוסף ואי אפשר להתכפר עונם רק במחילתו, ועל כן הוצרך העונש להיותו כמסו וחתום להיפקד אחר זמן בענין עשרה הרוגי מלכות. (בראשית נא)
- ת. פרק ד' במסכת ביכורים. פרק ו' במסכת אבות. תוספתא במסכת פסחים (נו). סוטה (מט). וקידושין (פב).

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
 התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadhan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת